

Bolagsstyrning för Hammarö kommuns bolag

Riktlinje

Dnr: KS 2021/110

Kommunfullmäktige, 2021-04-26, § 51

Dokumenttitel: Bolagsstyrning för Hammarö kommuns bolag

Typ av styrdokument: Riktlinje

Beslutad av: Kommunfullmäktige, Bolagsstämma Hammarö Energi AB, Bolagsstämma AB Hammarö bostäder

Datum och beslutsparagraf: 2021-04-26, § 51, 2021-05-11, 2021-05-27

Diarienummer: KS 2021/110

Gäller för: Hammarö kommunkoncern

Giltighetstid: Fr o m 2021-04-26 och tills vidare

Senast reviderad: 2021-04-26

Ersätter: -

Dokumentansvar: Kommunstyrelsens förvaltning, ledningsstöd

Innehåll

Bakgrund	4
Syfte	4
Kommunalrättsliga utgångspunkter	4
Ägarrollen – ansvar och fördelning	5
Kommunfullmäktige	5
Kommunstyrelsen.....	5
Bolagsstämma	5
Bolagsstyrelsen.....	6
Formell styrning	7
Bolagsordning	7
Ägardirektiv	7
Övriga styrdokument.....	7
Uppdatering av formella styrdokument.....	7
Kommunstyrelsens årliga prövning	8
Beslutsunderlag för kommunstyrelsens årliga prövning	8
Informell styrning	9
Instruktioner för ägardialog	9
Instruktioner för kommunstyrelsens uppsiktspflicht.....	9
Besök hos kommunstyrelsen	9

Bakgrund

I Hammarö kommun bedrivs en del av kommunens verksamhet i aktiebolagsform. Kommunens bolagsverksamhet ska, liksom kommunens övriga verksamhet, leda mot Agenda 2030 och kommunens mål. Bolagsverksamheten behöver därför så långt det är möjligt och lämpligt samordnas med kommunens övriga verksamhet.

Kommunallagen (2017:725) ställer krav på kommunalt inflytande och kontroll över all kommunal verksamhet, även den som ägs och bedrivs i bolagsform. De kommunalt ägda bolagen representerar tillgångar som kommunfullmäktige har ett politiskt och ekonomiskt ansvar för. Ansvaret kräver en löpande uppsikt över bolagens utveckling, resultat och ställning.

Det är därför av stor vikt att skapa goda förutsättningar för de verksamheter som kommunen äger och förvaltar oavsett om de bedrivs i bolags- eller förvaltningsform. Därför behöver kommunen kommunicera en klar och tydlig bild om syftet med ägarskapet, vilken utveckling som är önskvärd i bolagen och möjlighet till att följa upp verksamheten.

Bolagets styrning sker främst genom instrumenten *ägardirektiv* och *bolagsordningen* som är beslutade av Kommunfullmäktige och fastställda av bolagsstämman. För att få en starkare styrning, återkoppling och rapportering är styrdokument *bolagsstyrning för Hammarö kommuns bolag* framtagna, där beskrivning av kommunens styrdokument, de formella- men även de informella styrmedlen tydliggjorts.

Syfte

Styrdokumentet *bolagsstyrning för Hammarö kommuns bolag* syftar till att tillsammans med övriga styrdokument vara ett verktyg för kommunens ägarstyrning av kommunens bolag. Dokumentet anger också rollfördelningen mellan kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, bolagsstämmorna och bolagsstyrelserna.

Dokumentet är bindande och ska i likhet med styrdokumentet *bolagsordning* och *ägardirektiv* antas på bolagens bolagsstämma.

Kommunalrättsliga utgångspunkter

Kommunen och de kommunala bolagen utgör en ekonomisk beslutsenhet för vilken kommunfullmäktige har det ekonomiska och politiska ansvaret. Bolagen utgör således instrument för kommunen att på samma sätt som nämnderna tillgodose kommunmedlemmarnas behov. Ägarstyrningen över bolagen utgår därför alltid från kommunfullmäktige.

Ägarrollen – ansvar och fördelning

De kommunala bolagen är politiskt styrda och bolagen ska representera väsentliga och avsevärda värden för kommuninvånarna. De lagar som bolagen är styrda av är kommunallagen, aktiebolagslagen (2005:551), lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsbolag och fjärrvärmelagen (2008:263).

Ett kommunalt ägt aktiebolag är inte ett *publikt bolag* utan ur ett rättsligt perspektiv ett *privat bolag*. Det innebär att ägarstyrningen sköts genom kommunfullmäktige. Skillnaden mellan bolag och nämnd i kommunen är att ett beslut i ett kommunalt bolag inte kan överklagas samt att ledamöterna i det kommunala bolaget har ett personligt ansvar.

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige har den övergripande och lagstadgade ägarrollen för samtliga bolag där kommunen har ett ägarintresse. Det är kommunfullmäktige som beslutar om en kommunal verksamhet ska bedrivas i bolagsform och som fastställer vilket ändamål och vilka befogenheter som ska gälla för bolagets verksamhet. Formellt utövar kommunfullmäktige sin ägarroll gentemot bolagen genom att:

- fastställa bolagsordningar
- fastställa ägardirektiv
- utse styrelseledamöter
- utse lekmannarevisorer
- utse ombud till bolagsstämmor och lämna instruktion till hur ombuden ska rösta
- ta ställning i frågor av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt innan beslut fattas i bolaget
- möjligheten att ställa interpellation eller fråga till ordföranden i kommunalt bolag

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens uppdrag är att leda och samordna planeringen och uppföljningen av hela kommunkoncernen genom en gemensam planerings- och uppföljningsprocess för bolag och nämnder.

Kommunstyrelsen har uppsiktsplikt över de kommunala bolagen och ska göra en årlig bedömning av bolagets verksamhet utifrån det ändamål och de befogenheter som anges i bolagsordningen och ägardirektivet. Om kommunstyrelsen bedömer att ett bolag under året har avvikit från sitt ändamål och/eller sina befogenheter ska kommunstyrelsen lämna förslag till kommunfullmäktige om nödvändiga åtgärder.

Bolagsstämma

Bolagsstämman är bolagets högst beslutande organ och det är på stämman som ägaren utövar sitt rättsliga inflytande över bolaget enligt aktiebolagslagen. Detta innebär att tillämpliga styrdokument som kommunfullmäktige beslutat om, exempelvis bolagsordning och ägardirektiv, även ska antas på bolagsstämman för att bli rättsligt bindande för bolaget.

Årsstämman fastställer årsredovisningen och beslutar om hur bolagets vinst eller förlust ska disponeras. Årsstämman ska även pröva frågan om ansvarsfrihet för styrelsen och för verkställande direktören.

Stämombudet har till uppgift att företräda kommunens ärenden på stämman, enligt av fullmäktige fastställd instruktion.

Bolagsstyrelsen

Bolagsstyrelsernas huvuduppgift är att säkerställa att målen i ägardirektivet nås, genom att bryta ner dem i affärsplaner och strategier.

Enligt aktiebolagslagen är det bolagsstyrelsen som ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Till skillnad från kommunala förtroendemannauppdrag är styrelseuppdrag i bolagsstyrelser ett sysslomannauppdrag. Detta innebär att ledamoten förbinder sig att agera för bolagets bästa inom ramen för bolagsordningen och ägardirektivet.

Bolagsstyrelserna i kommunens helägda bolag ska vid rekrytering av verkställande direktör samråda med kommunstyrelsens arbetsutskott och kommundirektör.

Formell styrning

Bolagsordning

Bolagsordningen är det grundläggande styrdokumentet vid ägarstyrning och anger det kommunala ändamålet med verksamheten, det vill säga dess syfte och uppdrag samt de förutsättningar som gäller vid uppdragets utförande. Utöver ett antal grundläggande regler för aktiekapital, styrelsesammansättning, räkenskapsår och vilka ärenden som ska förekomma på årsstämman, ska det anges att kommunfullmäktige ska få ta ställning innan ett kommunalt bolag fattar beslut som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

Ägardirektiv

Kommunen utövar styrning över sina bolag genom ägardirektiv. Ägardirektiven för respektive bolag anger riktning, ramar och mål för det specifika bolaget.

Ägardirektiven ska upprättas i samråd med bolagen för att dessa ska kunna ta ansvar för de uppgifter och mål som lagts på dem. Antagna ägardirektiv utgör utgångspunkt för bolagens affärsplaner, strategier, budget och andra styrande dokument.

Ägardirektiven är strukturerade på likartat sätt för samtliga bolag med följande rubriker:

- Roller
- Styrning
- Information
- Bolagets ledning
- Arbetsgivarfrågor
- Övrigt

För bolag som ägs eller där inflytande utövas tillsammans med andra ska liknande ägardirektiv upprättas i den omfattning som är rimlig med hänsyn till andelsförhållanden, verksamhetens art och omständigheter i övrigt.

Övriga styrdokument

Utöver de styrdokument som är tvingande för bolagen att anta ska bolagen känna till kommunens övergripande styrdokument och policyer som gäller för kommunens verksamheter och verka för att dessa i tillämpliga delar följs och arbetas in i bolagets egna policyer, direktiv och riktlinjer.

Uppdatering av formella styrdokument

Ambitionen av bolagsordningen är att den inte ska behöva ändras för ofta. Dock är kravet att den ska diskuteras mellan kommundirektör och verkställande direktör för respektive bolag var fjärde år.

Ägardirektiven behöver uppdateras desto oftare. Därför ska ägardirektiv ses över gemensamt mellan kommun och bolag vartannat år, för att se om någonting i ägardirektivet behöver ändras eller läggas till. Samma princip gäller för detta dokument: *bolagsstyrning för Hammarö kommuns bolag*. Övriga styrdokument ska ses över vartannat år.

Kommunstyrelsens årliga prövning

Inom ramen för kommunstyrelsens uppsiktsplikt ska kommunstyrelsen i årliga beslut, senast den 1 mars, för varje uppsiktspliktigt bolag pröva om den verksamhet som bedrivits under föregående år varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.

Vid sammanträdet där bolagen presenterar sin verksamhet varje år beslutar kommunstyrelsen om respektive bolagsverksamhet har bedrivits i enlighet med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Prövningen ska vara kommunalrättslig, inte aktiebolagsrättslig.

Om det finns brister har kommunstyrelsen i uppgift att ge kommunfullmäktige ett förslag till beslut i ärendet.

Om styrelsen bedömer att åtgärdsförslaget inte är aktuella skickar styrelsen beslutet till fullmäktige för kännedom.

Beslutsunderlag för kommunstyrelsens årliga prövning

För att kommunstyrelsens ska kunna fatta ovanstående beslut har kommunstyrelsens till sitt förfogande ägardirektiv och bolagsordning. Utöver detta ska de kommunala bolagen redovisa sin verksamhet och ekonomi för kommunstyrelsen. Inför besöken hos kommunstyrelsen och kommunstyrelsens ställningstagande ska bolagets årsredovisning ha inkommit till kommunen.

Informell styrning

Instruktioner för ägardialog

För att kunna upprätthålla ett gott samspel mellan ägare och bolag ska en ägardialog mellan representanter från bolag och ägare(kommun) finnas. Dessa ägardialoger ska ske två gånger per och är ett informellt möte där följande saker bör tas upp: Verksamhetsplanering, budgetprocess, redovisningsreglerna, kraven på intern kontroll och uppföljning utifrån Agenda 2030 samt eventuella utmaningar.

Instruktioner för kommunstyrelsens uppsiktspflicht

Kommunstyrelsen uppsiktspflicht är starkt sammankopplat med kommunstyrelsens uppgift att leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter. Likaså med styrelsens uppgift att följa frågor av betydelse för kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

Besök hos kommunstyrelsen

De kommunala bolagen redovisar verksamhet och ekonomi för kommunstyrelsen. Inför besöken hos kommunstyrelsen och kommunstyrelsens ställningstagande ska bolagets årsredovisning ha inkommit till kommunen.

Frågor för bolaget att svara på vid besök hos kommunstyrelsen:

- Beskriv det kommunala ändamålet med verksamheten och redogör för hur väl verksamheten har överstämmt med det kommunala ändamålet under året.
- Viktiga händelser under året
- Ekonomiskt resultat
- Måluppfyllelse
- De närmaste årens utmaningar för bolaget

Frågor för kommunstyrelsen att belysa under besöket:

- Har den verksamhet som bedrivits under föregående år varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna?
- Hur beskrivs det kommunala ändamålet och uppfyllande av de kommunala befogenheterna i styrdokument?
- Hur beskrivs viktiga händelser i delårsrapport och årsredovisning?
- Har annan rapportering skett till kommunstyrelsen under året från bolagen?
- Behöver kommunstyrelsen vidta några åtgärder med anledning av detta?
- Har kommunfullmäktige tagit ställning till beslut av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt som avser bolagets verksamhet under året?